

постраждалих від сексуального насильства, які надаватимуть соціальну та медичну допомогу потерпілим від насильства, а також співпрацюватимуть із правоохоронними органами. Це лише частина передбачених конвенцією заходів запобігання та протидії насильству.

Сьогодні правопорушення щодо жінок та пов'язані із домашнім насильством розглядаються в порядку приватного обвинувачення. Це означає, що такі провадження можуть розглядатися і передаватися до суду лише за заявою потерпілої особи. Проте Стамбульська конвенція зобов'язує Україну змінити підхід до такої категорії справ. Відтепер провадження щодо домашнього насильства не будуть приватними і розглядатимуться за відсутності заяв та скарг.

Література:

1. Конвенція Ради Європи «Про запобігання насильству щодо жінок і домашнього насильства та боротьбу з цими явищами» від 11.05.2011
2. Кримінальний Кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, № 25-26, ст.131)
3. Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» від 07.12.2017.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-229-6-56>

CRIMINAL VALUES AS THE SUBSTANCE OF WAR CRIMES

КРИМІНАЛЬНІ ЦІННОСТІ ЯК ПІДґРУНТЯ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Poklad V. I. Поклад В. І.

*Candidate of Philosophical Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department of
Social and Humanitarian Disciplines
Luhansk State University of Internal Affairs
named after E.O. Didorenko
Ivano-Frankivsk, Ukraine*

*кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри соціально-
гуманітарних дисциплін
Луганського державного
університету внутрішніх справ
імені Е.О. Дідоренка
м. Івано-Франківськ, Україна*

Війна є об'єктом аналізу для багатьох наук. Політологія, філософія, соціологія, психологія, правознавство. Кожна з них зосереджує увагу на різних аспектах цього явища. Але адекватне пізнання і наукове

пояснення усього, що відбувається в ситуації воєнного часу, передбачає його комплексну характеристику. І кожна наукова дисципліна має зробити свій внесок у загальне розуміння подій і процесів, пов'язаних з війною.

Війна, за визначенням соціолога В. Бачиніна, є негативним, деструктивним різновидом соціальних відносин [1, с. 72]. Саме розуміння війни як негативних і деструктивних соціальних відносин є приводом для актуалізації в першу чергу кримінологічного аналізу. Навіть така суто політологічна характеристика як «продовження політики іншими засобами» є елементом сучасної політичної кримінології.

Агресивна війна вважається найбільш серйозним міжнародним злочином, хоча на даному етапі розвитку міжнародного права немає єдиного загального визначення злочину агресії. Проте відповідальність за його вчинення передбачена певними статтями Кримінального кодексу України (пропаганда війни; планування, підготовка, розв'язування та ведення агресивної війни).

Агресивна війна максимально загострює проблему кримінальної особистості. Якщо у мирний час певні особи маскуються, ведуть конспіративний спосіб життя, то під час війни усе стає нібито стовідсотково прозорим. Ще наприкінці XIX століття Габріель Тард писав: «немає більше нічого деморалізуючого, як війна та революція, тому що вони збуджують пристрасті і приводять до безладу» [2, с. 269]. Ситуація безладу, створювана воєнними діями, актуалізує криміногенні схильності осіб, які перебувають під впливом кримінальної субкультури.

Кримінальна субкультура, як сукупність цінностей та норм злочинного світу, традиційно розглядається як прояв антикультури – поведінкових стереотипів маргінальних верств населення, що розкріпає обмежені загальною культурою суспільства спонукання окремих індивідів. Субкультурно обумовлений злочин стає інструментом соціальної мобільності для тих, хто не має можливості підвищити свій статус легальним шляхом [3, с. 417].

Кримінальну субкультуру можна визначити як систему цінностей та норм, які відрізняють злочинців від інших членів суспільства. Ядром кримінальної субкультури є кримінальні цінності. Інколи використовується поняття «антицінності» або «підпільні цінності» [3, с. 316]. Усвідомлюючи свою обділеність в існуючому соціальному порядку, – писав американський кримінолог Альберт Коен, – угруповання створюють власні, опозиційні цінності [див.: 4, с. 128].

Загалом цінності є масовими уявленнями про комфортне життя та засоби його досягнення. Злочинна поведінка у більшості випадків

обумовлюється сподіваннями на швидкий та легкий успіх. Уявлення про комфортне життя ґрунтується на деформованих потребах (бажаннях). Основними кримінальними цінностями є те, що дозволяє досягати бажаного швидкими, хоч і засудженими суспільством шляхами. Це – насильство, жорстокість, обман, хитрість тощо. Переважна більшість складів злочину у кримінальних законах містить згадування хоча б одної з цих «цінностей». Відповідні ціннісні орієнтації, як правило, характерні для молоді так званих «депресивних» регіонів, з високим відсотком ув'язнених, де «...неминуче складаються антигромадські структури, ціннісні настанови яких суперечать офіційній ідеології» [5, с. 158].

Та інколи офіційна ідеологія включає до свого змісту елементи ідеології кримінальної. На думку російського вченого С. Кара-Мурзи, «особливістю нашої кризи стало включення до етичної бази еліти елементів злочинної моралі – у прямому розумінні. В результаті сьогодні однією з головних перешкод до повернення Росії в нормальне життя стало широке поширення та вкорінення злочинного мислення» [6, с. 129]. У шалено популярному серед росіян фільмі «Брат-2» здійснюється «відверте поєднання російської національно-шовіністичної ідеї з російською злочинською ідеєю» [7, с. 235].

Люди в російській провінції, звідки переважно і прийшли в Україну вбивати й мародерити, живуть в інфраструктурно, соціально, комунікативно і політично деградованому середовищі, зростають в атмосфері зневіри, безнадії і тотальної ненависті, у стосунках з домінуванням агресії [8]. Своєрідним символом такого середовища стало російське місто Рубцовськ, яке *всесвітньою «славою» має завдячувати Telegram-каналу «Беларускі Гаюн», де з'явилося відео «Російські солдати відправляють через СДЕК вкрадені в Україні речі до РФ»* [8]. У Рубцовську (140 тис. мешканців) – чотири виправні колонії, місце дислокації 656-го полку Росгвардії [8], що засвідчує наявність лише двох каналів соціальної мобільності для більшості молоді – кримінального або військового. Коли нелегальні кримінальні цінності поєднуються з офіційною військовою ідеологією – стають можливими трагедії в Бучі (де «проявили» себе представники депресивної Бурятії) та в інших місцях. Підтвердженням такого поєднання можна вважати указ президента Путіна про присвоєння 64-й бригаді, яка відзначилась особливими звірствами у Бучі, звання «гвардійської» [9].

Як вважає фахівець з кризової антропології Ю. Костюченко, злочини агресивної війни РФ в Україні «є просто віддзеркаленням рутинних, фактично традиційних поведінкових патернів росіян, які раптом стали «політично бажаними» в їхньому суспільстві: домінування, агресія,

безсистемне насильство, збагачення без праці, лихий бандитський «героїзм». [8].

Традиційні для Росії поведінкові патерни, масові практики, пов'язані з офіційною ідеологією збереження і трансляції у сучасність цінностей та інститутів архаїчного суспільства з його культами агресії, війни, воїна-героя, мертвих предків, нетолерантності тощо. Це спроба гальмування сучасного етапу всесвітньо-історичного прогресу, який відбувається на зовсім інших засадах. Але ця спроба приречена на невдачу, про що свідчать і хід воєнних дій, і позиція світового співтовариства. Глобальний прогрес можна пригальмувати на деякий час, але повернути історію у зворотному напрямку неможливо.

Література

1. Бачинин В.А. О духовном смысле войны»: опыт политико-теологической рефлексии. *Криминология: вчера, сегодня, завтра*. № 2 (17). 2009. С. 71-74.
2. Тард Г. Преступник и преступление. Сравнительная преступность. Преступления толпы / Сост. и предисл. В.С. Овчинского. Москва : ИНФРА-М, 2004. 391 с.
3. Криминология / Под ред. Дж. Ф. Шели : пер. с англ. Санкт-Петербург : Питер, 2003. 860 с.
4. Гидденс Э. Социология / Э. Гидденс. Москва : Эдиториал УРСС, 1999. 704 с.
5. Кристи Н. Удобное количество преступлений / Н. Кристи : пер. с англ. Е. Матерновской; общ. ред. и вст. Я. И. Гилинского. Санкт-Петербург : Алетей, 2006. 184 с.
6. Кара-Мурза С.Г. Аномия в России: причины и проявления / С.Г. Кара-Мурза. Москва : Научный эксперт, 2013. 264 с.
7. Рущенко І.П. Соціологія злочинності / І.П. Рущенко. Харків : Національний університет внутрішніх справ, 2001. 370 с.
8. Кригель М. Рубцовськ головного мозку. Що в головах російських вбивць, гвалтівників і мародерів. *Українська правда*. 2022. 27 квітня. URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2022/04/27/7342322/> (дата звернення: 23.07.2022).
9. Путін нагородив бригаду гвалтівників, які чинили звірства в Бучі. *«ZN,UA»*. 2022. 18 квітня. URL: <https://zn.ua/ukr/UKRAINE/putin-nahorodiv-brihadu-gvaltivnikov-jaki-chinili-zvirstva-v-buchi.html> (дата звернення: 24.07.2022).